

Social Work & Education

©SW&E, 2021

УДК 338.48-056.26(477)

DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.4.

Інна Жеребко,

аспірантка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Україна; i.molochenko@udpu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9885-4474>

Статус статті:

Отримано: квітень 18, 2021

1-ше рецензування: квітень 29, 2021

Прийнято: травень 30, 2021

Жеребко, І. (2021). Можливості впровадження соціальної послуги інклюзивного туризму в Україні. *Social Work and Education*, Vol. 8, No. 2. pp. 175-189. DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.4.

МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОСЛУГИ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті висвітлено особливості розвитку інклюзивного туризму як соціальної послуги для людей з інвалідністю. Та як засобу соціально-психологічної реабілітації, що допомагає повернутись до повноцінного життя, встановити нові соціальні зв'язки, розширити кругозір набути нових навичок та ресоціалізуватись у суспільстві. Проаналізовано соціальні послуги на можливість впровадження в них інклюзивного туризму. Теоретично обґрунтовано актуальність соціальної послуги інклюзивного туризму для людей з інвалідністю. Здійснено контент-аналіз досвіду впровадження інклюзивного туризму в Україні та висвітлено найкращі практики. Розкрито реальний стан впровадження інклюзивного туризму як засобу реабілітації та соціальної послуги для людей з інвалідністю.

Ключові слова: люди з інвалідністю; соціальні послуги; реабілітація; інклюзивний туризм; соціальні проекти; соціальний захист.

Вступ

Як свідчать наявні тенденції категорія людей з інвалідністю постійно зростає, це зумовлено старінням населення, поширенням хвороб та погіршенням умов проживання. Щоб мінімізувати негативні наслідки варто звертати увагу на соціокультурне та суспільне життя цих людей. Це все досягається за рахунок підвищення культурного рівня життя, розширення кругозору, зміни соціальних звичок. У більш розвинених країнах давно приділяється увага цій проблемі. Поряд з фізичним відновленням тісно співіснує духовне. У першу чергу акцент здійснюється на створенні безпечної та доступної інфраструктури і впровадженні програм соціальної адаптації для людей з інвалідністю. Все це можна поєднати у засобах туризму, зокрема інклюзивного, що спрямований на людей з інвалідністю. Однією із найважливіших потреб окресленої категорії туристів є безпека туристичних подорожей. Це можна пояснити як і безпечно та доступне розташування туристичних об'єктів. Так і забезпечення відчуттям безпеки самої людини з інвалідністю. Тобто так званий супровід під час отримання послуг інклюзивного туризму. Хоч наша країна і має ряд перешкод у розвитку культури інклюзивного туризму та надання цих послуг. Та вже існує чимало надбань та досвіду впровадження інклюзивного туризму та активно створюються та удосконалюються належні умови для людей з інклюзією, особливо людей з інвалідністю.

У ХХІ ст., в якому попри всі глобалізаційні та технологічні процеси дискримінація за найрізноманітнішими ознаками все ще широко побутує, інклюзивність культури у найширшому розумінні обох понять стала першочерговою метою рухів за розширення прав та можливостей людини (empowerment movements), і такі загальновідомі ініціативи як #BlackLivesMatter та #MeToo формують нині авангард цієї боротьби за посилення інклюзивності в сучасному суспільстві.

Основною метою adeptів інклюзії, в культурі зокрема і в суспільстві загалом, є знищення існуючих бар'єрів між представниками найрізноманітніших соціальних, культурних, етнічних, релігійних і будь-яких інших груп, збереження культурного розмаїття та залучення до соціокультурного життя всіх, незалежно від їхніх особливостей та розбіжностей. Відтак у сучасному світовому культурному дискурсі поняття інклюзії (inclusion) стало невіддільним від розмаїття (diversity). Збереження різноманітності потребує визнання прав людини на унікальність та особливість, а інклюзія посилює і продовжує цю дію, стимулюючи рівноправне залучення такої особистості до спільних процесів. Тобто, теоретично кінцевою метою розвитку інклюзивного суспільства є формування егалітаризму, і вдосконалення механізмів функціонування сучасного суспільства у відповідності до критеріїв інклюзивності реалізує потужну

гуманітарну місію, яка є на часі (Справжня Інклюзія: Not Wrong, Just Different, 2020).

Аналіз основних досліджень та публікацій

Інклюзивний туризм є досить новим напрямом досліджень науковців у нашій країні. Але попри це певна база наукових здобутків уже існує. Вивченням загальних засад формування інклюзивного туризму як соціально-культурного та соціально-економічного явища займались Туник О. (2016), Степанов В. та Зайцева Н. (2021); проблем та шляхів їх подолання у розвитку безбар'єрного туризму – Кравцова С. С. (2019); теоретичних та прикладних аспектів формування доступного середовища інклюзивного туризму – професор Матвійчук Л. та Чепурда Л. (2020); тенденцій розвитку інклюзивної освіти в Україні – Горішна Н., Поліщук В., Слозанська Г., Главацька О. (2020). Світовий досвід адаптації туристичної галузі для людей з інвалідністю та проблеми що стримують розвиток міжнародного інклюзивного туризму для людей з інвалідністю в Україні проаналізовано та узагальнено у дослідженні Труніної І. та Сосновської Ю. (2019). Становлення інклюзивного туризму в системі регіональних послуг на туристичному ринку описано у роботі Тищук І. та Поліщук Л. (2021). Визначенням основних напрямів діяльності музеїв, як активних учасників соціально-культурного впливу під час заходів інклюзивного туризму для людей з інвалідністю, шляхів трансформації та створення доступності займались Ключко Ю. (2018), Петрашик В. та Цугорка О. (2018).

Щодо закордонних досліджень то вивченням загальних засад впровадження та розвитку інклюзивного туризму для людей з інвалідністю займались Biddulph R. & Scheuyvens R. (2017); вирішення питань закріплення інклюзивного туризму на постійній основі хвилювало Lo Bianco B. (2021); досвід практичного впровадження інклюзивного туризму на прикладі Португалії описано Calheiros F. (2020).

Мета статті – здійснити аналіз досвіду впровадження інклюзивного туризму для людей з інвалідністю в Україні та теоретично обґрунтувати можливість запровадження інклюзивного туризму як соціальної послуги.

Методологія дослідження

Для досягнення поставленої мети було здійснено аналіз наукових досліджень з питань розвитку інклюзивного туризму та законодавчої бази. Синтез існуючих соціальних послуг із засобами інклюзивного туризму. Також було проведено контент-аналіз, який передбачав пошук, відбір, обробку та узагальнення отриманої інформації щодо впровадження інклюзивного туризму для людей з інвалідністю.

Основна частина

Згідно Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів», прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН 20 грудня 1993 р., процес реабілітації не обмежується наданням лише медичної допомоги, а включає також соціокультурну реабілітацію. Під соціокультурною реабілітацією розуміють комплекс заходів і умов, що дозволяють людині з інвалідністю адаптуватися в стандартних соціокультурних умовах: не тільки займатися посиленою роботою, але і користуватися накопиченими людством досягненнями культури (Інклюзивний туризм – новий вид реабілітації людей з інвалідністю, 2016).

Наказом Міністерства соціальної політики України № 429 від 23.06.2020 р. затверджено Класифікатор соціальних послуг, для маломобільним групам населення, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати (Про затвердження Класифікатора соціальних послуг, 2020). Тож ми здійснили аналіз соціальних послуг, та виділили найбільш відповідні на можливість їх адаптації до впровадження інклюзивного туризму у таблиці 1.

Таблиця 1: Аналіз соціальних послуг на можливість адаптації до впровадження інклюзивного туризму

Назва соціальної послуги	Короткий опис соціальної послуги	Можливість впровадження інклюзивного туризму
Консультування	допомога в аналізі життєвої ситуації, визначенні основних проблем, шляхів їх вирішення, складання плану виходу зі складної життєвої ситуації; психологічне консультування; надання інформації про соціально безпечну поведінку	<i>Під час планування, організації та проведення екскурсій чи подорожей. Визначення шляхів вирішення проблем через культурно-соціальний розвиток особистості</i>
Представництво інтересів	ведення переговорів від імені отримувача соціальних послуг за його дорученням (за бажанням - нотаріально оформленим); допомога в оформленні або відновленні документів; сприяння в реєстрації місця проживання або перебування; сприяння у забезпеченні доступу до ресурсів і послуг за місцем проживання / перебування, встановленні зв'язків з іншими фахівцями, службами, тощо; допомога в забезпеченні технічними засобами реабілітації	<i>Допомога в оформленні заявки на участь в турах, екскурсіях чи подорожах Допомога та сприяння у забезпеченні доступу до ресурсів інклюзивного туризму</i>
Короткотермінове проживання	забезпечення тимчасового проживання, соціальний супровід та допомога пошуку постійного місця проживання для особи/сім'ї	<i>Створення місць для тимчасового проживання на базі громадських об'єктів, які включені до інклюзивних маршрутів</i>
Соціальна профілактика	організація навчання та просвіти (лекції, бесіди, вистави, акції, створення та розповсюдження рекламно-інформаційних та просвітницьких матеріалів тощо); організація простору безпеки та розвитку; консультування; представництво інтересів; посередництво; інформування з питань соціальних послуг, стосовно здорового способу життя, профілактики суспільно небезпечних хвороб, протиправної	<i>Просвітництво та ознайомлення з різноманітністю можливих та доступних послуг інклюзивного туризму</i>

	поведінки, інституалізації дітей і дорослих з інвалідністю, дітей з групи ризику та громадян похилого віку, дискримінації, а також з питань толерантного ставлення до вразливих груп населення	
Соціальний супровід сімей / осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах	консультування, регулярні зустрічі чи відвідування отримувача соціальної послуги з метою моніторингу виконання завдань, спрямованих на розв'язання складної життєвої ситуації отримувача соціальної послуги; допомога в усвідомленні значення дій та/або розвиток вміння керувати ними; навчання та розвиток соціальних навичок, навичок виховання та догляду за дітьми, управління домогосподарством; консультування, психологічна підтримка	<i>Супровід під час навчання та розвитку нових навичок за допомогою екскурсій та подорожей</i>
Соціальна адаптація	навчання, формування та розвиток соціальних навичок, умінь, соціальної компетенції; представництво інтересів; корекція психологічного стану та поведінки в повсякденному житті; надання психологічної підтримки; посередництво та консультування; допомога в оформленні документів; сприяння працевлаштуванню; допомога у зміцненні/відновленні родинних та суспільно корисних зв'язків; організація клубів за інтересами, клубів активного довголіття, університетів третього віку; допомога в організації денної зайнятості та дозвілля; сприяння організації та діяльності груп самопомоги	<i>Покращення життєвої ситуації, корекція психологічного стану та поведінки в громадських місцях під час екскурсій</i>
Соціальна інтеграція та реінтеграція	допомога в оформленні документів; допомога в отриманні реєстрації місця проживання/перебування; сприяння в отриманні житла, працевлаштуванні тощо; корекція психологічного стану та поведінки в повсякденному житті; надання психологічної підтримки; допомога у зміцненні/відновленні родинних та суспільно корисних зв'язків; сприяння організації та діяльності груп самопомоги; сприяння в отриманні послуги перекладу, вивчення державної мови; сприяння у встановленні зв'язків із національно-культурними організаціями співвітчизників	<i>Інтеграція в суспільне середовище, шляхом підвищення культурної свідомості та освідченості під час екскурсій та подорожей</i>
Догляд стаціонарний	створення умов для проживання; забезпечення харчуванням, твердим, м'яким інвентарем; допомога у самообслуговуванні (дотримання особистої гігієни, рухового режиму, прийом ліків, годування); спостереження за станом здоров'я, організація надання реабілітаційних та медичних послуг; допомога у забезпеченні технічними засобами реабілітації, навчання навичкам користування ними; навчання навичкам самообслуговування; організація розпорядку дня, у тому числі денної зайнятості, дозвілля	<i>Посідання лікувальних та реабілітаційних заходів з подорожами</i>
Денний догляд	забезпечення умов для денного перебування; забезпечення харчуванням; допомога у самообслуговуванні (дотримання особистої гігієни, рухового режиму, прийом ліків, годування); спостереження за станом здоров'я, надання реабілітаційних послуг; формування та підтримка навичок самообслуговування; психологічна підтримка; соціально-трудова адаптація; організація денної зайнятості	<i>Організація денної зайнятості та дозвілля під час екскурсій</i>
Паліативний догляд	допомога у вирішенні питань отримання знеболювання (наркотичних речовин), налагодження контактів із релігійними установами; прийняття розміщення у хоспісах; створення умов для проживання/перебування; догляд; спостереження за станом здоров'я; сприяння наданню медичних послуг; допомога у забезпеченні технічними засобами реабілітації, навчання навичкам користування	<i>Навчання членів сім'ї супроводу під час подорожей</i>

	ними; навчання членів сім'ї догляду; допомога у веденні домашнього господарства (закупівля і доставка продуктів харчування, ліків та інших товарів, приготування їжі, косметичне прибирання); представництво інтересів; психологічна підтримка особи та членів сім'ї; інформування та/або консультування; організація та підтримка груп самопомоги	
Персональний асистент	допомога та догляд, фізичний супровід для забезпечення самостійності та інтеграції у суспільство; сприяння реалізації прав у сферах соціального захисту, зайнятості, охорони здоров'я, освіти і науки, доступність інфраструктури та інші	<i>Супровід та догляд під час екскурсій та подорожей</i>
Соціально-психологічна реабілітація	короткотермінове проживання, проведення психологічного консультування та психолого-педагогічної корекції; сприяння в отриманні освітніх послуг; здійснення трудової адаптації; інформування та/або консультування; представництво інтересів; розвиток, формування та підтримка соціальних навичок; надання допомоги в отриманні медичних послуг; повернення дитини до біологічної родини	<i>Розвиток соціальних навичок та встановлення соціальних контактів під час екскурсій та подорожей</i>
Тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю	забезпечення тимчасового догляду та виховання дитини з інвалідністю за місцем її проживання або перебування в сім'ї патронатного вихователя, в закладі на період відсутності батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю	<i>Тимчасовий догляд шляхом створення таборів з інклюзивно-екскурсійним планом подорожей</i>
Фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, з інтелектуальними, сенсорними, фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями	надання допомоги при переміщенні у громадських місцях і транспорті для відвідування органів державної влади та місцевого самоврядування, установ, організацій та закладів освіти, надавачів медичних, соціальних та реабілітаційних послуг тощо, купівлі товарів, робіт і послуг, у тому числі заповнення бланків, написання заяв, читання інформації під час такого відвідування, та інше	<i>Допомога та фізичний супровід під час екскурсій та подорожей</i>
Переклад жестовою мовою	переклад жестовою мовою (у тому числі з використанням знакових систем) та словесною мовою під час відвідування особами з порушеннями слуху та мовлення адміністративних органів, соціальних, медичних, освітніх та інших установ і закладів, при купівлі товарів, робіт і послуг	<i>Переклад жестовою та словесною мовою під час екскурсій та подорожей</i>
Транспортні послуги	перевезення осіб з числа маломобільних груп населення з використанням спеціального транспортного засобу (мікроавтобуса), спеціального таксі, з супроводжуючим або придбання (компенсація) вартості палива, одноразова транспортна послуга для осіб, які з об'єктивних (обґрунтованих) причин не можуть скористатись громадським транспортом, щоб дістатись до закладу, який надає соціальні, адміністративні послуги медичну допомогу, здійснює реабілітацію	<i>Використання спеціального транспорту під час організації та проведення екскурсій та подорожей</i>

У результаті аналізу можна зробити висновок що майже всі соціальні послуги можна поєднати з інклюзивним туризмом, що в сумі матимуть кращий вплив на особу яка цією послугою користується. А також позитивний ефект покращення фізичного чи психічного здоров'я зі всіма його складовими.

На даний час набирає темпи робота по створенню для людей з інвалідністю спеціальних реабілітаційних програм, впроваджуються інноваційні технології соціальної роботи. Причетна до цього процесу і туристична сфера, в рамках якої виявляються і вирішуються гострі проблеми так званого доступного (безбар'єрного) туризму. Достатньо насичене інформаційне середовище сформувало серед людей з інвалідністю стійкий попит на туристичне обслуговування (Бавельский, Зорин, & Сеселкин, 2011).

О. Дишко (2019) говорить: «Можливості туризму як виду реабілітації для людей з інвалідністю досить великі: реалізує рухову активність, яка підвищує психічну стійкість організму; здійснює терапію і профілактику психосоматичних захворювань; допомагає встановлювати соціальні контакти та дає можливість виконувати різні соціальні ролі; виконує інтегративні функції, повертаючи людей з інвалідністю в суспільство; володіючи рисою «екологічності», покращує психоемоційний настрій; здійснює інтелектуальну, виховну та пристосувальну функцію щодо людини з інвалідністю».

Проведення екскурсій безпосередньо у міському середовищі або на природних об'єктах є поки що вкрай рідким та поодиноким явищем на території нашої держави. Здебільшого такі заходи проходять під час тематичних фестивальних заходів, зокрема, Всеукраїнського фестивалю творчості осіб з обмеженими фізичними можливостями «Барви життя» (м. Київ), Всеукраїнської соціально-культурної акції «Зірки в темряві» (м. Київ), Всеукраїнського інтегрованого концертного проекту «Відчинилося життя» (м. Чернігів), Всеукраїнського фестивалю творчості інвалідів «Ми діти твої, Україно» (м. Київ), фестивалю «ІнклюзіОН» (м. Харків) (Покоłodна, Корнеєва, & Коваленко, 2019).

Досвід впровадження технологій інклюзивного туризму для людей з інвалідністю в Україні кожного року збільшується. Удосконалюються заходи спрямовані на аудитою людей з інвалідністю, при цьому не відокремлюючи їх від іншого населення. Ми виділили декілька кращих практики впровадження інклюзивного туризму для людей з інвалідністю в Україні.

У музеях Харкова, Полтави, Львову та Чигирині вперше почали запроваджувати доступні експозиції для людей з особливими потребами. Створили аудіогіди розраховані на людей з вадами зору, з урахуванням тифлометодик. Кожен відвідувач музею може завантажувати додаток, що в якості навігатора супроводжуватиме його по музею буквально від вхідних дверей і розповість про кожен експонат (ІнклюзіОН: у Харкові представили аудіогіди, розраховані на незрячих, 2018). Також створені відеогіди жестовою мовою для

людей з проблемами слуху. Створюються тактильні таблички, що розташовуються біля експонатів, повноцінні 3D моделі експонатів та віртуальні моделі з високим ступенем деталізації. До того ж проводяться тренінги з аудіодискрипції для працівників музеїв: їм показують алгоритм роботи з особливими відвідувачами і вчать проводити інклюзивні екскурсії («Бачити серцем»: Як у Полтаві розвивають інклюзивне мистецтво, 2019). У Мелітополі, що в Запорізькій області, проектують інтерактивну інклюзивну карту туристичних визначних пам'яток Приазовського регіону (У Мелітополі туристичні атракції нанесуть на інклюзивну карту, 2020). У Дніпрі відкрили унікальний інклюзивний парк. Його збудували з урахуванням потреб особливих дітей і продумали в ньому кожну деталь – від покриття до іграшок (Перший в Україні інклюзивний парк відкрила у Дніпрі Марина Порошенко, 2018).

Інклюзивний туризм на Черкащині є унікальним явищем для реабілітації студентів з інвалідністю, містить як пізнавальний процес, так і дає можливість для успішного проходження соціалізації в умовах освітнього середовища університету. Перший на Черкащині інклюзивно-туристичний маршрут «Дорога на Пруси» створили у Сунківському лісництві на Смілянщині. Новий туристичний маршрут розпочинається за шість кілометрів від райцентру на трасі Сміла-Кам'янка. Інклюзивність цього маршруту в тому, що серед лісу дорогу прогрейдерували. Вона доступна для всіх (На Черкащині створили перший інклюзивно-туристичний маршрут, 2020).

В жовтні 2016 р. вперше в країні відбувся I Міжнародний науково-практичний симпозіум «Актуальні проблеми впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні». Цій події передувало створення Асоціації «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму». Метою створення асоціації стало запровадження на законодавчому рівні поняття інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму як виду реабілітації, надання людям з інвалідністю, учасникам бойових дій, АТО, ліквідаторам і потерпілим від аварії на ЧАЕС та іншим особам, які їх потребують, реабілітаційних та соціальних послуг. Крім цього, засновники асоціації ставлять перед собою завдання добитися комплексного розвитку та координації в організації проведення фундаментальних, прикладних наукових досліджень у галузі надання реабілітаційних та соціальних послуг видами інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму, налагодити тісну співпрацю з громадськими організаціями інвалідів, з учасниками бойових дій, АТО, чорнобильцями, ветеранами. Фахівці Асоціації розробляють необхідну унікальну інклюзивну методологію, аби забезпечити людям з інвалідністю цікаві та комфортні мандрівки Черкащиною та й усією Україною (Мандрівки, що повертають радість буття, 2016). А вже в травні 2021 р. відбувся II Всеукраїнський науково-практичний он-лайн симпозіум з «Інклюзивно реабілітаційно-соціального туризму» з міжнародною участю.

Результатом II Всеукраїнського науково-практичного он-лайн симпозиуму з «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму» стала резолюція симпозиуму, яка має науково-практичне вирішення для створення безбар'єрного простору в Україні з урахуванням інклюзивної інтеграції (Всеукраїнський науково-практичний он-лайн симпозиум з «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму», 2021).

Одним із проектів з підтримки людей з інвалідністю є Міжнародний художній симпозиум-плер, який проходив в м. Умань з 12 по 24 серпня 2020 р. та реалізовувався Уманським міським товариством дружби із зарубіжними країнами спільно з Центром інтегрованих соціальних послуг міста Умань; Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини та Уманською міською радою. Метою та завданнями проекту є: формування іміджу міста Умань як культурно-освітнього, соціального, туристичного, для всіх без обмежень, шляхом висвітлення його краси через засоби образотворчого мистецтва; запрошення до реалізації проекту художників з інвалідністю із поріднених міст побратимів, що дасть можливість підвищити рівень їх майстерності за сприяння визнаних майстрів-художників та за участі студентів-волонтерів; створення умов для реалізації їх власної творчості, забезпечення послугами з комплексної соціальної реабілітації відповідно до індивідуальних потреб, соціальної адаптації та інтеграції в нові культурні спільноти; висвітлення мистецької події в засобах масової інформації, представлення творчої роботи художників з інвалідністю – учасників проекту під час мистецьких виставок та у друкованому виданні.

Отже, відповідно до міжнародних документів які покликані на захист прав людей з інвалідністю, зокрема й Європейської соціальної хартії. Підписанням Хартії держави-члени Ради Європи домовились забезпечити для свого населення визначені соціальні права з метою підвищення життєвого рівня та соціального добробуту свого населення. Кожен має право на користування послугами соціальних служб (ст. 14), також люди з інвалідністю мають право на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства (ст. 15) (Європейська Соціальна Хартія, 1996). Всі ці компоненти включають в себе послуги інклюзивного туризму. З огляду на досвід впровадження інклюзивного туризму в Україні можна зробити висновок що така послуга дійсно є популярною і попит на неї постійно зростає. Під час зустрічі з Надзвичайним і Повноважним Послом Швейцарської Конфедерації в Україні, Міністр соціальної політики України Марина Лазебна наголосила, – «Надання реабілітаційних послуг за міжнародними стандартами є одним з пріоритетів Мінсоцполітики» (Міністерство соціальної політики України, 2020). Тож не менш важливим є затвердження соціальної послуги інклюзивного туризму для людей з інвалідністю на законодавчому рівні.

Досвід розвинених країн доводить, що озвучення проблеми назагал і визнання її масштабності сприяє засвоєнню суспільством аксіоми про те, що інший – не значить неправий, а значить інакший і має повне право ним бути. «Not wrong, just different» – мантра, яку за кордоном навчають з дитячого садочка. Якщо ми скористаємося цим шансом, то, можливо, зможемо вийти з цієї вимушеної інтеріоризації бодай трохи добрішими та відкритішими до проблем та потреб інших (Справжня Інклюзія: Not Wrong, Just Different, 2020).

Висновки

Отож, позитивний вплив інклюзивного туризму неодноразово доведений. Також відомий той факт, що як соціальна послуга він легко адаптується та поєднується з більшістю інших послуг, видів реабілітації та видів туризму. Виконує позитивні функції по відношенню до людей з інвалідністю. Такі як: сприяє руховій активності, яка в свою чергу підвищує фізичну та психологічну стійкість організму; встановлює соціальні контакти і надає можливість виконувати різні соціальні ролі; сприяє інтеграції людей з інвалідністю в суспільство; розширює інтелектуальні, пізнавальні можливості та геокультурний простір; у більшості випадків є екологічним, що сприяє позитивною психоемоційному настрою. В сумі, це все робить його універсальним засобом надання соціальних послуг людям з інвалідністю. Перспективою подальших досліджень є розробка проекту Державного стандарту соціальної послуги інклюзивного туризму для людей з інвалідністю та апробація у вигляді надання такої послуги. Моніторинг доцільності соціальної послуги інклюзивного туризму для людей з інвалідністю та аналіз отриманий результатів.

Література

«Бачити серцем»: Як у Полтаві розвивають інклюзивне мистецтво. (2019). URL: <https://poltava.depo.ua/ukr/poltava/bachitiGsertsemGyakGuGpoltaviGrozvivayutinklyuzivneGmistetstvo-201908091009402>

Бавельский, А. Д., Зорин, И. В., & Сеселкин, А. И. (2011). Доступная среда как фактор развития и безопасности безбарьерного туризма. Предпринимательство и право. URL: <http://lexandbusiness.ru/view-article.php?id=480>

Дишко, О. Л. (2019). Особливості інклюзивного туризму як виду реабілітації студентів з інвалідністю. *Сучасні питання фізичної реабілітації, рекреації та фізичного виховання різних груп населення. Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*, 3(1), 5-7.

Європейська Соціальна Хартія (переглянута). (1996). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text

II Всеукраїнський науково-практичний он-лайн симпозиум з «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму». (2021). URL: <https://fspou.udpu.edu.ua/ii-vseukrainський-науково-практичний/>

Інклюзивний туризм – новий вид реабілітації людей з інвалідністю. (2016). URL: <http://www.dsma.dp.ua/ua/novini/178GinklyuzivnijGturizmGnovijGvidGreabilitatsijiGlyudejGzGinvalidnistyu>

ІнклюзіОН: у Харкові представили аудіогіди, розраховані на незрячих. (2018). URL: <https://invak.info/bezbarernost/inklyuzion-u-kharkovi-predstavili-audiogidi-rozrakhovani-na-nezryachikh-foto.html>

Ключко, Ю. (2018). Розвиток музеології в умовах соціально-культурних трансформацій музею. *Культура і мистецтво у сучасному світі*, 19, 136-144. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.19.2018.141366>.

Кравцов. С.С, (2019). Безбар'єрний туризм в Україні: шляхи вирішення проблем. 74-76. DOI: <https://doi.org/10.31617/k.knute.2019-04-12.28>

Мандрівки, що повертають радощі буття. (2016). URL: <http://www.golos.com.ua/article/277551>

Матвійчук, Л. Ю., & Чепурда, Л. М. (2020). Формування доступного середовища інклюзивного туризму. *Економічний форум*, 1, 74-80. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-9>.

Міністерство соціальної політики України. (2020, 10 грудня). «Надання послуг за міжнародними стандартами є одним з пріоритетів Мінсоцполітики», - наголосила Міністр соціальної політики України Марина Лазебна під час [Зображення вкладено] [Оновлення статусу]. Facebook. URL: <https://m.facebook.com/MLSP.gov.ua/posts/3633527403360399>

На Черкащині створили перший інклюзивно-туристичний маршрут. (2020). URL: <https://invak.info/bezbarernost/na-cherkashhini-stvorili-pershij-inklyuzivno-turistichnij-marshrut-foto.html>

Перший в Україні інклюзивний парк відкрила у Дніпрі Марина Порошенко. (2018). URL: <https://adm.dp.gov.ua/news/inklyuzivnij-park>

Петрашик, В., & Цигорка, О. (2018). Приватні музеї Києва: генеза, історична еволюція, сучасний стан. *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*, 39, 224–232. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.39.2018.153696>

Покоłodна, М. М., Корнеєва, С. Г., & Коваленко, Д. В. (2019). Особливості організації та проведення екскурсій для осіб з обмеженими можливостями. *Вісник ХНУ Імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Краєзнавство. Туризм»*, 10, 209-218.

Про затвердження Класифікатора соціальних послуг. (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

Справжня Інклюзія: Not Wrong, Just Different. (2020). <https://uaculture.org/texts/spravzhnya-inklyuziya-not-wrong-just-different/>

Степанов, В. Ю., & Зайцева, Н. М. (2021). Туризм як соціально-культурне явище в умовах суспільних трансформацій. *Вісник Національного Університету Цивільного Захисту України Серія «Державне управління»*. 1(14), 22-30. DOI: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2021-1-4>.

Тищук, І & Поліщук, Л. (2021). Соціальний туризм в системі регіонального туристичного ринку. *Economy digitalization in a pandemic conditions: processes, strategies, technologies: International scientific conference*. 181-185. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-028-5-40>.

Труніна, І. М., & Сосновська, Ю. Р. (2019). Стан міжнародного туризму для осіб з інвалідністю в Україні. *Modern Economics*. 15, 191-195. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27). Trunina I., Sosnovska J. (2019). The State of International Tourism for People with Disabilities in Ukraine. *Modern Economics*, 15(2019), 191-195. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27).

Туник, О. М. (2016). Безбар'єрний туризм як соціально-економічне явище. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард-2016»*, 246-247. DOI: <https://doi.org/10.5281/enodo.495712>.

У Мелітополі туристичні атракції нанесуть на інклюзивну карту. (2020). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2869380-u-melitopoli-turisticni-atrakcii-nanesut-na-inkluzivnu-kartu.html>

Calheiros, F. (2020). "Inclusive tourism: a priority for Portugal". *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*. 12, 6, 715-717. DOI: <https://doi.org/10.1108/HATT-07-2020-0067>

Horishna, N., Polishchuk, V., Slozanska, H., & Hlavatska, O. (2020). Trends in the development of inclusive education in Ukraine. *Educational Dimension*, 55, 103-116.

Lo Bianco, B. (2021). "For a Responsible, Sustainable and Inclusive Tourism". *Tourism in the Mediterranean Sea, Emerald Publishing Limited, Bingley*. 185-197. DOI: <https://doi.org/10.1108/978-1-80043-900-920211014>.

Scheyvens, R & Biddulph, R. (2017). Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*. 1-21 DOI: <https://doi.org/10.1080/14616688.2017.1381985>.

OPPORTUNITIES FOR INTRODUCTION OF SOCIAL SERVICE OF INCLUSIVE TOURISM IN UKRAINE

Inna Zherebko, PhD student Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova str., 2, Uman, Ukraine; i.molochenko@udpu.edu.ua

Abstract. *According to current trends, the category of people with disabilities is constantly growing, due to the aging population, the spread of disease and deteriorating living conditions. To minimize the negative consequences, it is necessary to pay attention to the socio-cultural and social life of these people. All this is achieved by raising the cultural standard of living, expanding horizons, changing social habits. In more developed countries, attention has long been paid to this problem. Along with physical recovery, the spiritual coexists closely. First of all, the emphasis is on creating a safe and accessible infrastructure and implementing social adaptation programs for people with disabilities. All this can be combined in the means of tourism, including inclusive, aimed at people with disabilities. One of the most important needs of this category of tourists is the safety of tourist travel. This can be explained as well as the safe and accessible location of tourist attractions. And providing a sense of security of the person with a disability. That is, the so-called support in obtaining inclusive tourism services. Although our country has a number of obstacles in the development of a culture of inclusive tourism and the provision of these services. However, there are already many achievements and experiences in the implementation of inclusive tourism and appropriate conditions for people with inclusion, especially people with disabilities, are being actively created and improved. The article highlights the features of the development of inclusive tourism as a social service for people with disabilities. But as a means of social and psychological rehabilitation that helps to return to a full life, establish new social connections, broaden the horizons, acquire new skills and resocialize in society. Social services for the possibility of introducing inclusive tourism in them are analyzed. The relevance of the social service of inclusive tourism for people with disabilities is theoretically substantiated. A content analysis of the experience of implementing inclusive tourism in Ukraine was carried out and the best practices were highlighted. The real state of implementation of inclusive tourism as a means of rehabilitation and social services for people with disabilities is revealed.*

Key words: people with disabilities; social service; rehabilitation; inclusive tourism; social projects; social protection.

References

"Seeing with the heart": How inclusive art is developed in Poltava. (2019). URL: <https://poltava.depo.ua/eng/poltava/bachitiGsertsemGyakGuGpoltaviGrozvivayutGinkluzivneGmistetstvo-201908091009402> (in Ukrainian).

About the statement of the Classifier of social services. (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (in Ukrainian).

Bavelsky, A. D., Zorin, I. V., & Seselkin, A. I. (2011). Accessible environment as a factor in the development and safety of barrier-free tourism. *Entrepreneurship and law*. URL: <http://lexandbusiness.ru/view-article.php?id=480> (in Russian).

Calheiros, F. (2020). Inclusive tourism: a priority for Portugal. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 12, 6, 715-717. DOI: <https://doi.org/10.1108/WHATT-07-2020-0067> (in English).

Dishko, O. L. (2019). Features of inclusive tourism as a type of rehabilitation of students with disabilities. Modern issues of physical rehabilitation, recreation and physical education of various groups. *Physical Rehabilitation and Recreational and Health Technologies*, 3 (1), 5-7. (in Ukrainian).

European Social Charter (revised). (1996). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (in Ukrainian).

II All-Ukrainian scientific-practical online symposium on "Inclusive rehabilitation and social tourism". (2021). URL: <https://fspou.edu.ua/ii-vseukrain'skij-naukovo-praktichni/> (in Ukrainian).

In Melitopol, tourist attractions will be put on an inclusive map. (2020). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2869380-u-melitopoli-turisticni-atrakcii-nanesut-na-inkluzivnu-kartu.html> (in Ukrainian).

Inclusion: audio guides for the blind were presented in Kharkiv. (2018). URL: <https://invak.info/bezbarernost/inklyuzion-u-kharkovi-predstavili-audiogidirozrakhovani-na-nezryachikh-foto.html> (in Ukrainian).

Inclusive tourism is a new type of rehabilitation for people with disabilities. (2016). URL: <http://www.dsma.dp.ua/en/novini/178GinklyuzivnijGturizmGnovijGvidGreabilitatsijiGlyudejGzGinvalidnistyu> (in Ukrainian).

Horishna, N., Polishchuk, V., Slozanska, H., & Hlavatska, O. (2020). Trends in the development of inclusive education in Ukraine. *Educational Dimension*, 55, 103-116.

Klyuchko, Yu. (2018). Development of museology in the conditions of social and cultural transformations of the museum. *Culture and art in the modern world*, 19, 136-144. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.19.2018.141366>. (in Ukrainian).

Kravtsov, S. S. (2019). Barrier-free tourism in Ukraine: ways to solve problems. 74-76. DOI: <https://doi.org/10.31617/k.knute.2019-04-12.28> (in Ukrainian).

Lo Bianco, B. (2021). "For a Responsible, Sustainable and Inclusive Tourism". *Tourism in the Mediterranean Sea, Emerald Publishing Limited, Bingley*. 185-197. DOI: <https://doi.org/10.1108/978-1-80043-900-920211014>. (in English).

Maryna Poroshenko opened the first inclusive park in Ukraine in Dnipro. (2018). URL: <https://adm.dp.gov.ua/news/inklyuzivnij-park> (in Ukrainian).

Matviychuk, L. Yu., & Chepurda, L. M. (2020). Formation of an accessible environment for inclusive tourism. *Economic Forum*, 1, 74-80. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-9>. (in Ukrainian).

Ministry of Social Policy of Ukraine. (2020, December 10). "Providing services according to international standards is one of the priorities of the Ministry of Social Policy," said Minister of Social Policy of Ukraine Maryna Lazebna during [Image attached] [Status update]. Facebook. URL: <https://m.facebook.com/MLSP.gov.ua/posts/3633527403360399> (in Ukrainian).

Petrashik, V., & Tsigorka, O. (2018). Private museums of Kyiv: genesis, historical evolution, current state. *Bulletin of KNUKiM. Art History Series*, 39, 224–232. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.39.2018.153696> (in Ukrainian).

Pokolodna, M. M., Korneeva, S. G., & Kovalenko, D. V. (2019). Features of organizing and conducting excursions for people with disabilities. *Bulletin of KhNU named after V.N. Karazina. Series "International Relations. Economy. Local lore. Tourism"*, 10, 209-218. (in Ukrainian).

Scheyvens, R & Biddulph, R. (2017). Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*. 1-21 DOI: <https://doi.org/10.1080/14616688.2017.1381985>. (in English).

Stepanov, V. Yu., & Zaitseva, N. M. (2021). Tourism as a socio-cultural phenomenon in terms of social transformations. *Bulletin of the National University of Civil Defense of Ukraine Series "Public Administration"*. 1 (14), 22-30. DOI: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2021-1-4>. (in Ukrainian).

The first inclusive tourist route was created in Cherkasy region. (2020). URL: <https://invak.info/bezbarernost/na-cherkashhini-stvorili-pershij-inklyuzivno-turistichnij-marshrut-foto.html> (in Ukrainian).

Travels that bring back the joys of life. (2016). URL: <http://www.golos.com.ua/article/277551> (in Ukrainian).

True Inclusion: Not Wrong, Just Different. (2020). <https://uaculture.org/texts/spravzhnya-inklyuziya-not-wrong-just-different/> (in Ukrainian).

Trunina, I., & Sosnovska, J. (2019). The State of International Tourism for People with Disabilities in Ukraine. *Modern Economics*, 15, 191-195. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27). (in Ukrainian).

Tunic, O. M. (2016). Barrier-free tourism as a socio-economic phenomenon. *Strategies of innovative development of the economy of Ukraine: problems, prospects, efficiency "Forward-2016"*, 246-247. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.495712>. (in Ukrainian).

Tyschuk, I & Polishchuk, L. (2021). Social tourism in the system of the regional tourist market. *Economy digitalization in a pandemic conditions: processes, strategies, technologies: International scientific conference*.181-185. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-028-5-40>. (in Ukrainian).

Article history:

Received: April 18, 2021

1st Revision: April 29, 2021

Accepted: May 30, 2021